

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Затверджую:
Завідувач кафедри СіГД,
полковник служби ЦЗ
Олена РЯБІНІНА

17 червня 2019 року.

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ РОБОТИ

ТЕМА № 9: «СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА РОБОТА З ЛІТНІМИ ЛЮДЬМИ»

План

- 9.1. Особливості соціально-гуманітарної роботи з літніми людьми.
- 9.2. Літня людина в сім'ї.
- 9.3. Соціально-гуманітарне обслуговування та забезпечення літніх людей.

Час проведення: 2 учбові години.

Харків 2019

Література.

1. Демидова Т.Е. Професійне спілкування соціального працівника. - М.: Союз, 1994.
2. Добровольская Т.А., Шабалина Н.Б. Інвалід і суспільство: соціально-психологічна інтеграція (аналітичний огляд) // Соціологічні дослідження. - 1991. - № 5.
3. Добровольская Т.А., Шабалина Н.Б. Соціально-гуманітарні проблеми інвалідності // Соціологічні дослідження. - 1988. - № 4.
4. Доуэлл М., Маш П. Орієнтована на рішення завдання соціально-гуманітарна робота. Київ, 1997.

Основні поняття: селекція, старіння, соціально-гуманітарне обслуговування, соціально-гуманітарне забезпечення.

9.1 Особливості соціально-гуманітарної роботи з літніми людьми.

Проблема старіння являє собою новий соціальний феномен ХХ століття. Старість стає тривалим і значущим етапом індивідуального розвитку. Відповідно до класифікації ООН держава вважається молодою, якщо частка людей похилого віку (старше 65 років) становить 4 %, а старим – якщо ця частка становить 7 %. Збільшується економічне навантаження на працездатне населення. У розвинених країнах на один жителя старше 65 років приходиться 4-5 працюючих. У нашій країні 1,8 особи.

Тому не випадково в 1991 році ООН прийняла практичну стратегію на десятиліття, названу «Глобальні цілі із проблем старіння». Проблемами старіння суспільства займається геронтологія, що розглядає старіння з біологічної, психологічної й соціально-гуманітарної точок зору й є таким чином, міждисциплінарною областю досліджень. Соціально-гуманітарні стереотипи щодо старості, пофарбовані переважно в похмурі тони. Старість асоціюється: з бідністю, поганим житлом, потворним медичним обслуговуванням, слабким здоров'ям і соціальною ізоляцією. Сформовані

стереотипи, у свою чергу, впливають на світовідчуття людей похилого віку: активна старість починає сприйматися як виключення, пасивна й хвороблива – як норма.

Проведені дослідження «соціальних установок людей похилого віку» виявили проблеми осіб старшого віку:

- перевага песимістичних поглядів на життєві перспективи;
- негативне відношення до нинішньої влади («раніше життя було краще»);
- високий рівень суб'єктивного інтересу до політики держави й низька оцінка можливості впливати на неї;
- незадоволеність життям;
- наявність занижених стандартів життя: бідність, маргінальність сприймаються як даність.

Стратегія соціально-гуманітарної політики при організації соціально-гуманітарної роботи з людьми похилого віку складається із трьох елементів: Селекція (або відбір) має на увазі, щоб індивідуальні запити були приведені у відповідність із реальною дійсністю, що дозволило б літній людині відчуття задоволення. Оптимізація полягає в тому, що люди похилого віку при сприятливих умовах кваліфікованих фахівців із соціально-гуманітарної роботи знаходять для себе нові резервні можливості, оптимізують своє життя в якісному відношенні. Компенсація – це створення додаткових джерел, що компенсують вікову обмеженість в адаптивному процесі, використанні нових сучасних технік і технологій, що поліпшують пам'ять, що компенсують втрату слуху й т.д. Таким чином, якщо суспільство буде готово прийняти подібну стратегію соціально-гуманітарної практики відносно літніх людей, то результативність і суспільна корисність усе більше зростаючого їхнього числа, без сумніву, багаторазово помножаться.

У сучасному світі зростає частка людей літнього віку в населенні більшості країн. Це пов'язане зі збільшенням середньої тривалості життя. Тому проблеми суспільного, соціально-гуманітарного стану, ролі й місця в родині,

медико-соціальної реабілітації, соціально-гуманітарного обслуговування й забезпечення, соціально-гуманітарного піклування над людьми похилого віку мають винятково важливу теоретичну й ще в більшій мері практичну значимість.

По класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), населення у віці від 60 до 74 років віднесено до літнього, від 75 до 89 років – до старшого, а від 90 років і більше – до довгожителів. Ця класифікація враховує потреби, потреби, біологічні й соціально-гуманітарні можливості людей похилого віку. Старіння населення пояснюється в першу чергу поліпшенням матеріальних умов і досягненнями медицини. Однак у цьому процесі досить помітні розходження по країнах і регіонах. Питома вага людей похилого віку більш висока, як правило, у розвинених країнах, у великих містах, у сільській місцевості.

При відповідному відношенні до людей похилого віку з боку держави, суспільних і інших об'єднань і організацій, суспільства в цілому їхнє життя може бути досить повноцінним. Для того щоб працювати з людьми похилого віку, потрібно знати їхній соціальний стан (колись і тепер), особливості психіки, матеріальні й духовні потреби, і в цій роботі спиратися на науку, дані соціологічних, соціально-психологічних, соціально-економічних і інших видів досліджень.

Перехід людини в групу літніх осіб істотно змінює його взаємини із суспільством і такі поняття, як мета й сенс життя, добро й щастя й т.д. Значно міняється спосіб життя людей. Колись вони були пов'язані із суспільством, виробництвом, суспільною діяльністю. Як пенсіонери (за віком) вони, як правило, втрачають постійний зв'язок з виробництвом. Однак як члени суспільства залишаються включеними в певні види діяльності в різних сферах громадського життя.

Вихід на пенсію особливо важко сприймають люди, чия трудова діяльність високо цінувалася в минулому, а зараз вважається непотрібною, марною. Практика показує, що розрив із трудовою діяльністю негативно

позначається в ряді випадків на стані здоров'я, життєвому тонусі, психіці людей.

Спосіб життя людей багато в чому визначається тим, як вони проводять вільний час, які можливості для цього створює суспільство. Активно займаючись суспільною діяльністю, люди похилого віку роблять своє життя більше повноцінною. У цьому плані корисно залучати людей старшого покоління до роботи різних товариств, до організації зустрічей, передач по радіо й телебаченню спеціально для людей похилого віку, до роботи з дітьми й молоддю й т.д.

Практика соціально-гуманітарної роботи в закордонних країнах показує, що в житті людей похилого віку велике значення має релігія. Причини тут можуть бути різні. По-перше, у багатьох країнах значна частина населення є віруючою. По-друге, люди похилого віку частіше задають собі питання: що ж буде далі, після смерті? По-третє, для багатьох літніх людей релігія виступає своєрідною основою стійкого стану. Це надзвичайно важливо в кризові періоди розвитку суспільства. Не випадково тому в нашій країні в 1990-ті роки спостерігається тяга до релігії. І це необхідно враховувати в роботі з людьми похилого віку.

9.2 Літня людина в сім'ї.

Люди похилого віку, вільні від повсякденної праці на виробництві, найчастіше займаються вихованням онуків (у тих родинах, де вони є). Вони передають їм все краще, що нагромадили протягом довгого життя. Але це тільки частина життєдіяльності людей похилого віку. Самопочуття людей похилого віку значною мірою визначається сформованою атмосферою в родині – доброзичливою або недоброзичливою, тим, як розподіляються обов'язки в родині між дідусями (бабусями), їхніми дітьми й онуками.

Виникають і інші проблеми. Далеко не всі жінки, що виходять на пенсію в 55-60 років готові перетворитися на няньку. Зміна становища людей похилого віку в родинах нині багато в чому визначається змінами у світі. У сучасних

умовах, коли відбувається НТР, накопичений досвід старшого покоління не має колишньої практичної значимості. Більш сучасна молодь інакше дивиться на старше покоління, не проявляючи колишньої поваги. Однак чуйність, увага до старших, взаємоповага в родині визначаються насамперед загальною культурою членів родини, тією атмосферою, що складається в суспільстві.

Все це позначається на бажанні людей похилого віку жити разом з дітьми й онуками або окремо. Самопочуття літньої людини у великій мірі визначається його сімейним станом. Значення шлюбу й родини неоднаково на різних етапах життя людини. Літня людина має потребу в родині, насамперед, у зв'язку з потребою в спілкуванні, взаємодопомозі, у зв'язку з необхідністю організації й підтримки життя. Це пояснюється тим, що літня людина вже не має колишніх сил, колишньої енергії, не може переносити навантаження, часто хворіє, має потребу в особливому харчуванні, у догляді за собою.

Коли мова йде про літніх людей, основний мотив укладення шлюбів – подібність поглядів і характерів, взаємні інтереси, прагнення позбутися самотності. Хоча, звичайно, і в цьому віці емоції й симпатії також відіграють значну роль. У рішенні проблеми самотності людей похилого віку за рахунок утворення повторних шлюбів чималу роль можуть зіграти соціально-гуманітарні працівники, організувати служби знайомств для людей середнього й літнього віку. Літні чоловіки значно частіше одружуються, чим жінки похилого віку. Чим це пояснюється? У першу чергу значною кількісною перевагою жінок над чоловіками й тим, що чоловіки в більшості випадків беруть у дружини більш молодих жінок.

9.3 Соціально-гуманітарне обслуговування та забезпечення літніх людей.

Соціально-гуманітарне обслуговування й забезпечення людей похилого віку містить у собі:

- пенсії й різні допомоги;
- утримання і обслуговування похилих осіб і осіб з інвалідністю у спеціальних установах;

- медико-соціальну допомогу;
- пільги особам з інвалідністю;
- надання допомоги бездомним.

Соціально-гуманітарне забезпечення здійснюється державними органами, підприємствами, приватними особами, за рахунок внесків (відрахувань із заробітної плати) трудящих. Розглянемо характер роботи Центра соціально-гуманітарного обслуговування (для громадян літнього віку й осіб з інвалідністю). У нього, як правило, входить кілька відділень:

Відділення денного перебування покликані допомогти людям похилого віку перебороти самотність і замкнутість. Тут можна одержати долікарську допомогу, безкоштовне або пільгове харчування, освоїти різні види трудотерапії. Клієнти денного відділення спільно відзначають свята, дні народження й т.д. Відділення тимчасового перебування здійснює лікувально-оздоровчі й реабілітаційні заходи, культурне й побутове обслуговування, харчування.

У відділенні соціально-гуманітарної допомоги вдома роблять наступні послуги:

- доставка додому продуктів харчування й товарів першої необхідності;
- сприяння в оплаті житла, комунальних послуг;
- передання речей і предметів домашнього побуту в прання, ремонт;
- сприяння в одержанні медичної допомоги й т.д.

Служба термінової соціально-гуманітарної допомоги передбачає широкий перелік послуг: разове забезпечення гостро нужденним безкоштовним гарячим харчуванням або продуктовими наборами; забезпечення одягом, взуттям і предметами першої необхідності; разове надання матеріальної допомоги; сприяння в одержанні тимчасового житла; надання екстреної психологічної допомоги, у тому числі по «телефону довіри»; надання юридичної допомоги в межах своєї компетенції; надання інших видів і форм допомоги.

Істотне значення в умовах кризової обстановки в Україні має адресний соціально-гуманітарний захист людей похилого віку. Вона надається в першу

чергу найбільш нужденним: самотнім пенсіонерам, особам з інвалідністю, похилим людям старше 80 років.

Одна з нових форм соціально-гуманітарного обслуговування – розвиток мережі спеціальних будинків для самотніх літніх громадян і подружніх пар з комплексом служб соціально-побутового призначення. Основна мета створення таких будинків – забезпечення сприятливих умов проживання громадян похилого віку, надання їм соціально-побутової й медичної допомоги, створення умов для активного способу життя, у тому числі посиленої трудової діяльності.

Необхідно звернути увагу на соціально-побутове обслуговування старих. Тут важливо передбачити, з урахуванням втрати здатності до самообслуговування, забезпечення спеціальним зручним взуттям, одягом, різного роду приладами й пристосуваннями, які б полегшили старим людям пересування по вулиці, ведення домашнього господарства, виконання деяких гігієнічних процедур.

Особливо важливе значення для літніх здобуває медико-соціально-гуманітарна реабілітація. Прийнято вважати, що інвалідні коляски, ціпки, кашель - це атрибути старості, що старіння й хвороба – це те саме. Численні дослідження в США показали, однак, що це не так. І похилі люди можуть бути активними й бадьорими. Звичайно, з віком потреба в медичній допомозі збільшується. У силу природного старіння організму проявляється ряд хронічних захворювань, росте питома вага осіб, що потребують постійного медичного спостереження, з'являється потреба у допомозі кардіологів, невропатологів, геронтологів. Цивілізованість суспільства визначається, зокрема, і тим, наскільки широка мережа спеціальних поліклінік, лікарень, будинків відпочинку й санаторіїв для людей похилого віку.

Запитання для самоконтролю.

1. Які характерні особливості соціально-гуманітарної роботи з похилими людьми?
2. Як зробити стан літньої людини в родині більш комфортним?

